

HiMoldeBachelor

ADM 650 Juss og administrasjon

**SUNNMØRE VS NORDMØRE PÅ DET ØKONOMISKE
PERSPEKTIV**

Kevin Dahlen

Molde, 2009

Høgskolen i Molde

Publiseringsavtale

Tittel på norsk: Nordmøre VS Sunnmøre på det økonomiske perspektiv

Tittel på engelsk:

Forfatter(e): Kevin Dahlen

Fagkode: ADM 650

Studiepoeng: 15

Årstall: 2009

Veileder: Linda Bøyum-Folkeseth

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven. §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i BIBSYS Brage med forfatter(ne)s godkjennelse.

Opgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja: **Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?** ja nei

Er oppgaven unntatt offentlighet?

ja nei

(inneholder taushetsbelagt informasjon, Jfr. Offl. §5a/Fvl. §13)

Dato: 20.05.2009

INNHold

<u>1. FORORD</u>	s 1
1.1 INNLEDNING.....	s 1
<u>2. TEMA OG PROBLEMSTILLING</u>	s 3
2.1 FAKTA OM MØRE OG ROMSDAL.....	s 4
2.2 NÆRINGSSTRUKTUR.....	s 5
<u>3. STEREOTYPER</u>	s 6
3.1 HVA ER EN TYPISK NORDMØRING.....	s 6
3.2 HVA ER EN TYPISK SUNNMØRING.....	s 6
<u>4. KJENTE TEORIER OM ØKONOMISK UTVIKLING</u>	s 7
4.1 JOSEPH SCHUMPETER: ENTREPRENØRENE SIN BETYDNING I ØKONOMIEN.....	s 7
4.2 MICHAEL PORTER: KLYNGENES OG INNOVASJONENS BETYDNING I INDUSTRIEN OG ØKONOMIEN.....	s 10
<u>5. ANDRE ARGUMENTER SOM KAN FORKLARE DEN ØKONOMISKE FORSKJELLEN MELLOM NORDMØRE OG SUNNMØRE</u>	s 13
5.1 MENTALITET OG KULTUR.....	s 13
5.2 GRADEN AV KLASSESKILLE MELLOM NORDMØRE OG SUNNMØRE.....	s 14
5.3 SKIPSVERFT, FISKEFLÅTEN OG KREVENDE KUNDER.....	s 17
5.4 RELIGIØSITET, SELVKONTROLL OG IKKE NYTE ALKOHOL.....	s 19
5.5 HISTORIENS PÅVIRKNING.....	s 21
6. KONKLUSJON	s 25
7. REFERANSER	s 26

1. Forord

Denne bacheloroppgaven med tittelen Sunnmøre VS Nordmøre på det økonomiske perspektiv, handler om Møre og Romsdal og om hvordan forholdene står til der, tidligere på dette semesteret hadde jeg egentlig planlagt å skrive om: "hvorfor er ikke alle land og regioner industrialisert", men fant fort ut at den oppgaven ble for krevende. Derfor valgte jeg regionen Møre og Romsdal som utgangspunkt, siden det eksisterte en del mer litteratur om denne regionen enn om den første problemstillingen min. (som jeg vet om)

Etter mye strev og frustrerte timer, har jeg endelig blitt ferdig med oppgaven min, selv om jeg skulle ønske jeg hadde en uke til på meg. Stor takk skal diverse litteratur, internett for god informasjon, og Dag Magne Berge som var min veileder og som kom med konkrete tips.

1.1 Innledning

"I lang tid har Sunnmøringer vært kjent for å være sparsommelig, kreativ, arbeidsom, puritansk, innovativ og driftig." (Løseth 2004, 22) Dette har belønnet dem med Bedrifter som har lykkes, lav arbeidsledighet, høy innovasjonsrate, en rikere kommune og mange vitser om sunnmøringer om hvor grådige de er. Som f. eks, sunnmøringer svømmer med håndflatene mot hverandre, sunnmøringer kan klemme penger ut av en stein, (Løseth 2004, 51) osv. Mange av vitsene er morsomme, og man tar dem som oftest med en klype salt. Men bak den humoren så ligger det en viss sannhet, sunnmøringer med sin væremåte og kultur har faktisk vært til fordel for dem med tanke på økonomi og industri. selv Jens Stoltenberg har sagt: "Sunnmøre som verdiskapningens sentrum (...) Mange i Norge har noe å lære av dere som bor på Sunnmøre. (Løseth 2004, 22)

Men er det sånn at vi har forskjellige kulturer i ulike landsdeler om vi begrenser oss til Norge? Eller har vi en kontinuerlig forandring pga av ulike faktorer som f. eks teknologi, politikk, økonomi osv. På lokal skala så har jeg hørt historier av besteforeldrene mine, der de sier at det var en rivalisering mellom de som bodde på nord Gossen og sør Gossen (en øy utenfor Molde) i "gamledager", særlig mellom idretten og småbygger. Rivaliseringen endte med store oppmøter på fotballkampene mellom nord og sør Gossen, og slåsskamper på Soltun der det var dans to ganger i året for å se hvem som var sterkest mellom nord og sør. Da jeg spurte om hvorfor det var slik så trodde bestefaren min at grunnen til det var at det ikke fantes veier på den tiden. Det skapte en "avstand" mellom nord og sør gossingene. På

den tiden eksisterte det bare gangveier mellom nord og sør Gossen, og de på andre siden av Gossen hadde de liten kommunikasjon med. Nå for tiden så eksisterer det bare et A lag og noen juniorlag på Gossen, (10-12, 14-16 lag osv) og rivaliseringen mellom nord og sør er borte. Fortsetter vi på "gamledager" så var det betydelig flere gardsbruk på Gossen, der fikk jeg fortalt at grensene mellom gårdene seg i mellom var mye klarere. Nabogården kunne f. eks ikke sette opp gjerdet sitt helt opp i grensen til nabogården for da ville det oppstå konfrontasjoner med nabobonden, man måtte ha noen meter til gode fra naboen. I nyere tid så har de klare grensene mellom nabogårdene myknet opp.

Beveger vi oss til den globale skalaen så blir verden mer og mer internasjonalisert. Tenker man på tiden det går for å forflytte seg fra A til B og kommunikasjons muligheter som har oppstått de siste årene, så er de blitt betydelig raskere og enklere enn noen gang. Disse tjenestene er blitt tilgjengelig for veldig mange mennesker og store avstander har i realiteten blitt korte avstander med menneskelig teknologi. Tregre kommunikasjons kanaler som f. eks brev, med flere dagers svartid og oppover, har blitt byttet ut med fiberoptikk og satellitter som har gjort det mye raskere å kommunisere med hverandre. Om man setter ting i perspektiv så vil det ta ca 10 – 21 dager å sende (sjøveien) et brev til Amerika fra Norge. Sitter man på MSN i Norge og skriver en beskjed og trykker "send" til en i Amerika så tar det litt over ca 0,03 sek før beskjeden kommer frem. (Command prompt, ping usa.us) Eller for å si det på den måten: Like lang tid det tar for en airbag på en bil å blåse seg opp! (www.snl.no søk: kollisjonspute) All den nye teknologien som kom på 1990 tallet og utover har gjort det lettere for mennesker over hele verden å se utenfor sitt land og sin kultur. I de siste årene har man hørt at "verden har blitt så liten". Dette kan forklares med at den nye teknologien har vært med på å gjøre alt mer tilgjengelig for folk flest.

Om vi begrenser oss til Norge, og forflytter oss til det sosiale nivå, så kan man se at klesmoter i forhold til før og med større utbyttingsfrekvens kommer ca samtidig over hele Norge. (www.snl.no søk: mote – klesmote) Og å bli mer miljøvennlig "moten" som faktisk veldig mange (og jeg ser ikke noe galt i det, heller tvert i mot) har blitt tilhengere av kom ca samtidig over hele Norge og store deler av verden forøvrig. Ser man på endringer på dialekter så er språket til det norske folk også på vei til å forandre seg mer og raskere enn tidligere. Jeg hører ofte av arbeidskolleger som er en generasjon eldre enn meg sier at jeg snakker ikke ren dialekt som de gjør. Når jeg hører på 15 åringer fra plassen hvor jeg

kommer fra så oppfatter jeg nye ord og vrier som jeg selv ikke bruker, og de er veldig ofte engelske og "østlandsk" like. I følge språkforsker Arne Torp som er førsteamanuensis ved Universitetet i Oslo så er de norske dialektene på vei til å bli utvannet eller borte.

(www.nationen.no/kultur/article2386203.ece)

Om vi flytter oss mer til problemstillingen så er Sunnmøringer kjent for å være arbeidsomme, måteholdne osv og har lyktes økonomisk med det, men forflytter vi oss bare noen timer med bil nordover til Nordmøre, så oppdager man andre holdninger og en liten kulturforandring. Forflytter vi oss bakover i tid til ca 1950 tallet da forskjellene var større mellom Nordmøre og Sunnmøre, så var nordmøringene mindre måteholdne enn sunnmøringene. de brukte mer penger på materielle "goder" som alkohol, bil, eiendom osv, enn det sunnmøringene gjorde. I følge Løseth (2004) var det også flere barn utenfor ekteskap på Nordmøre, større fattigdom og arbeidsledige. "På Nordmøre eksisterte det også et større klasseskille, og flere arbeidere var medlemmer i arbeidstakerorganisasjoner enn på Sunnmøre." (Løseth 2004, 29) Man finner mange ting på Nordmøre som ikke er til fordel for dem på det "økonomiske perspektivet".

Beveger vi oss fremover i tid til nåtiden, så er det interessant og vite mer hvorfor det er en økonomisk og industriell forskjell mellom Nordmøre og Sunnmøre, som er litt merkelig med tanke på den korte avstanden mellom de to plassene, med den like lovreguleringen, infrastrukturen (veinett, råvaretilgang, teknologitilgang osv). Et annet spørsmål som også er interessant, er å vite om væremåten, kulturen og økonomien til nordmøringene og sunnmøringene, er om de har blitt mer like i nyere tid.

2. Tema og problemstilling

Hvorfor har Sunnmøre i lang tid hatt en sterkere økonomi enn Nordmøre? Kan disse forskjellene forstås som et resultat av historiske prosesser som har ført til dannelsen av ulike næringskulturer? og er det på vei til å forandre seg? En annen ting som bør tas i betraktning, er at dette fenomenet i Møre og Romsdals regionen sannsynligvis har flere årsaker og er avhengige av hverandre, "monokausale forklaringer duger ikke" (Løseth 2004, 26)

Fremgangsmåten som blir brukt for å finne forskjellene mellom Nordmøre og Sunnmøre går

hovedsaklig gjennom sekundær litteratur, internett og teorier fra fjorårets semester (Nasjonalstat og region i den globale økonomi).

2.1 Fakta om Møre og Romsdal

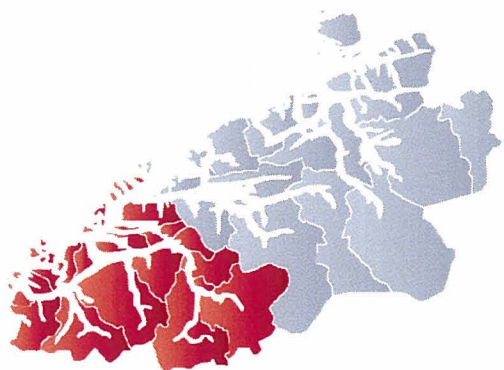
Industri

Møre og Romsdal er Norges største fiskerifylke målt i eksportverdi, og dessuten et betydelig industrifylke, med særlig tyngde innen maritime industrier og møbelproduksjon.

Petroleumsindustrien har også etter hvert fått et fotfeste i fylket, og Kristiansund er baseby for operasjonene i Norskehavet. Sunndalsøra har Nord-Europas største Aluminiumsverk.

Nordmøre er den nordøstligste delen av Møre og Romsdal fylke og består av de 11 kommunene Aure, Averøy, Eide, Gjemnes, Halså, Kristiansund, Rindal, Smøla, Sunndal, Surnadal og Tingvoll. (www.wikipedia.no søk: Nordmøre)

Sunnmøre er den sørvestlige delen av fylket Møre og Romsdal og omfatter de 17 kommunene Giske, Haram, Hareid, Herøy, Norddal, Sande, Skodje, Stordal, Stranda, Sula, Sykkylven, Ulstein, Vanylven, Volda, Ørskog, Ørsta og Ålesund. (www.wikipedia.no søk: Sunnmøre)

2.2 Næringsstruktur

Møre og Romsdal har et variert næringsliv preget av dynamikk og høy omstillingstakt. Målinger av m.a. gjennomstrømstakten i arbeidsmarkedet viser at omstillingsgraden på arbeidsmarkedet er høyere her i fylket enn i resten av landet. Dette har m.a. sin forklaring i næringsstrukturen som er preget av mer konkurranseutsatt og eksportrettet industriell virksomhet enn i resten av landet. Selv om næringsstrukturen varierer sterkt i fylket fra kyst til innland, fra fogderi til fogderi og mellom by og mer grisgrendte strøk, er det sterke innslaget av industri noe som preger fylket. Fylket har en sterk maritim sektor med hovedtyngde langs kysten på Sunnmøre og delvis Romsdal. De marine næringene, fiskeri, fiskeindustri og havbruk, har tyngdepunkt både sør og nord i fylket. Indre deler av Sunnmøre er fremdeles dominerende i møbelsammenheng i Norge. (Regionalt utviklingsprogram 2005-2008 Møre og Romsdal s 11)

Ser en på næringsstruktur på Sunnmøre vil en finne at de har det sterkeste innslaget av industri i fylket, særlig innen maritim sektor, møbel og i marin sektor. Romsdal har en del industri, særlig maritim men og marin, men Nordmøre har en industrisysselsetting som er lavere enn landsgjennomsnittet. Nordmøre har derimot et vekstkraftig innslag av arbeidsplasser innen petroleumssektoren og spennende bedrifter i marin sektor. Mens en i Romsdal finn et stort innslag av kompetansesarbeidsplasser i forvaltning, har en på Sunnmøre i større grad utviklet støttetjenester til industrien. Utdanningsmessig ser en at vi har en særlig utfordring på Nordmøre der utdanningsnivået er lavere enn i andre deler av fylket. (Regionalt utviklingsprogram 2005-2008 Møre og Romsdal s 12)

3.Stereotyper

3.1 Hva er en typisk Nordmøring:

Den typiske nordmøring i følge John Markus Lervik som er teknologi-gründer at Nordmøringen har vært med på å forme ham både på godt og vondt. Han er jordnær og antakeligvis ikke den første til å stikke seg frem.

– Vi nordmøring er ikke kjent for å være så veldig utadvendte og kommersielle. Det er kanskje mekanismer som virker litt imot det å tørre å bygge opp noe og ta sjansen på å gå ut i verden. Men hvis du gir slipp på noen av de tingene og bestemmer deg for at du skal ut og vinne, så tror jeg det med å være jordnær, sette pris på folk og behandle dem likt har vært en fordel, forklarer John. Han har lagt merke til at nordmørsk væremåte er ganske lik den japanske, og føler seg derfor mye mer lik en japaner enn en amerikaner i måten han er på. Vi er mye mer "down to earth" og ydmyke, ikke mye personlige ego, sier John Markus.

(www.mrfylke.no/2006-01_VY-h6.pdf.file)

3.2 Hva er en typisk Sunnmøring

Bekrefter myten om sunnmøringen, Sunnmøringene er kjent for å være gjerrige, måteholdene og oppfinnsomme. Førsteamanuensis Arnljot Løseth ved Høgskolen i Volda har forsket på sunnmøringens historie. Få norske steder kan se tilbake på en mer innovativ historie enn Sunnmøre. I følge mytene er sunnmøringen en måteholden gjerrigknark.

- Jeg mener at myten langt på vei stemmer, at det er noe i området som har preget utviklingen og folket som bor på Sunnmøre, sier Løseth.

- Fram til 1970 var den typiske sunnmøringen en innovativ, måteholden gründer. I dag har det jevnet seg mer ut, og folk har blitt mer like, uavhengig av hvor de bor. Min erfaring er at når man leter etter disse typiske trekkene, så finner man dem. I boka beskriver Arnljot Løseth en historisk utvikling som har gått i bølgedaler for hele regionen. Sunnmøringen er likevel den som har vært mest innovativ og flinkest til å

finne nytt levebrød, uavhengig av råvaretilgang.

(www.forskning.no/artikler/2005/maj/1115888577.98)

Sunnmøringer er/har vært kjent for sin stå på holdning, oppfinnsomme, sparsomme, og økonomiske folk. Men er det som skal til for å få en god økonomi? Eller må man ha en del andre "ingredienser" for å ligge økonomisk og industrielt fremfor andre? Hva sier de kjente teoriene, og hvilke svar har de?

4. Kjente teorier om økonomisk utvikling

Teorier jeg vil benytte meg av.

Joseph Schumpeter 1, om entreprenørene

Michael Porter, om innovasjon og klyngemodellen

4.1 Joseph Schumpeter: Entreprenørene sin betydning i økonomien.

En entreprenør er en "nyskapende person, innen samfunnsfag, sosialantropologi o.l. er det en person som er nyskapende under visse samfunnsmessige betingelser. Gjerne i den forstand at gamle grenser brytes ned eller at nye spilleregler innføres i samfunnet. En entreprenør kan f.eks. være den første som begynner å dyrke for salg i en landsby som hittil utelukkende har drevet med selvforsyning." (www.snl.no søk: entreprenør)

Joseph Schumpeter som er entreprenørens far, mener som også Karl Marx mente, at den kapitalistiske evolusjonen er drevet av den teknologiske konkurransen mellom forskjellige firmaer. For og fortsatt å være med i konkurransen måtte de forskjellige firmaene øke produktiviteten ved og investere/utvikle ny teknologi. Det firmaet som vellykket evnet å gjøre dette ville få et forsprang på sine konkurrenter. De andre firmaene som ikke hang med i konkurransen tapte da markedsandeler eller gikk dukken. (Fagerberg 2003)

Joseph Schumpeter definerte entrepenørskap på denne måten:

1. Introduksjon av et nytt produkt eller en ny tjeneste, eller ei forbedring av et eksisterende produkt eller en tjeneste.
2. Introduksjon av en ny måte å produsere på
3. Utvikling av et nytt marked
4. Utnytting av en ny råstoffkilde for produksjon
5. Reorganisering av produksjonsmetoder t.d. slik at monopol kan skapes (Arbo, og Gammelsæter 2004, 69)

"Aktørene som satt i gang disse prosessene kaller Schumpeter entreprenører, og ivrekksettingsfenomenet kaller han den entreprenørielle funksjonen. Det grepet Schumpeter gjorde. Var å sette likhetstegn mellom innovasjon og entrepenørskap. De fire kriteriene for innovasjon handler ikke hver for seg verken om risikovilje eller profitt. Det ligger likevel i alle de fem basisprosessene at de nye og derfor ukjente og risikofylte. Betalingen for å ta risiko er høyere avkastning altså profitt. Iverksettingen av en eller flere av disse prosessene, kaller Schumpeter den entreprenørielle funksjonen" (Arbo og Gammelsæter 2004, 69)

Joseph Schumpeter mente også at innovasjoner er drivkraften for den økonomiske veksten. (Fagerberg 2003) Det betyr i praksis at er en bedrift, region eller nasjon innovativ så vil det gi en økonomisk vekst. I følge Schumpeter 1 teorien, så vil den økonomiske fremgangen være preget av revolusjoner (brudd), ikke av evolusjoner (kontinuitet).

Schumpeter snakket også om krise og kreativ destruksjon, ved en krise vil det ifølge Schumpeter oppstå ved at markedet vil oppleve å bli overopphetet, og en "økonomisk boble" vil tre frem. Når den "sprekker" vil markedet oppleve blant annet ordretørke og profittfall i en lengre periode. Nyere eksempler på denne teorien er finanskrisen som startet høsten 2008 da Lehman Brothers gikk konkurs med sine 26200 ansatte og en samlet aktiva (regnskapsmessig uttrykk for eiendeler eller rettigheter som har formuesverdi) på 691 mrd dollar. (www.wikipedia.no søk: lehman brothers) som utviklet seg til å bli en global finanskrisen.

Etter en stund ut i krisen vil det i følge Schumpeter oppstå nyskaping og vekst, dette er en syklus som starter på nytt med ca 50 års rundetid som Schumpeter har blitt inspirert av den russiske statistiker og økonom Nikolaj Kondratjev. (www.wikipedia.no søk: Nikolaj Kondratjev)

Dette blir også kalt for kondratjevølger, som er en betegnelse på en periodisk bevegelse i den økonomiske utvikling. (www.snl.no søk: kondratjevølger) Når krisen blir en "kreativ vekst" vil markedet oppleve nye ordrer og ny kapital, ofte vil også nye teknologier oppstå. Fra tidligere tider så har dette skjedd:

1780 – 1840: Tidlig mekanisering. 1840 – 1890: Dampkraft og jernbane. 1890 – 1940: Elektrisitet, tungindustri og billig stål. 1940 – 1990: Masseproduksjon av varige forbruksgoder. 1990 og fremover: Informasjons og kommunikasjons teknologi. (Sejersted 2002, 312) Dette er resultater etter tidligere økonomiske kriser.

På Sunnmøre så har det vært en stor andel entreprenører som i følge Schumpeter 1 teorien skaper innovasjon og økonomisk vekst. I følge Løseth (2004, 80) var det vanlig at mange på Sunnmøre var entreprenører i forhold til landsgjennomsnittet, dette førte til at entreprenørene måtte satse på nye produkter for å akkumulere penger. Mange av entreprenørene satset på maritim næring og møbelproduksjon som førte til stor suksess. En uttalelse fra en forretningsmann fra Ørsta sa at: "de dårlige tidene er de beste tidene" (Løseth 2004,39) Noe som bekrefter at entreprenørene på Sunnmøre var flinke til å tilpasse seg markedet.

En bred kunnskapsbase har lagt grunnlaget for uventede suksessprodukter. Litt under halvparten av norsk møbelindustri er lokalisert på Sunnmøre i Møre og Romsdal. Grunnlaget for dagens møbelproduksjon startet tidlig på 1900-tallet med produksjon av kurvmøbler. I dag er flere av de ledende norske møbelprodusentene, slik som Ekornes, Hjellegjerde og Brunstad, lokalisert i Sykkylven kommune. I kommunen er det også vokst frem flere nisjebedrifter innenfor produksjon av møbler. Mye av suksessen for møbelindustrien på Sunnmøre har sin bakgrunn i evnen til innovasjon på både produksiden og produksjonssiden".

(www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/dok/regpubl/stmeld/2008-2009/stmeld-nr-7-2008-2009-/3.html?id=538034)

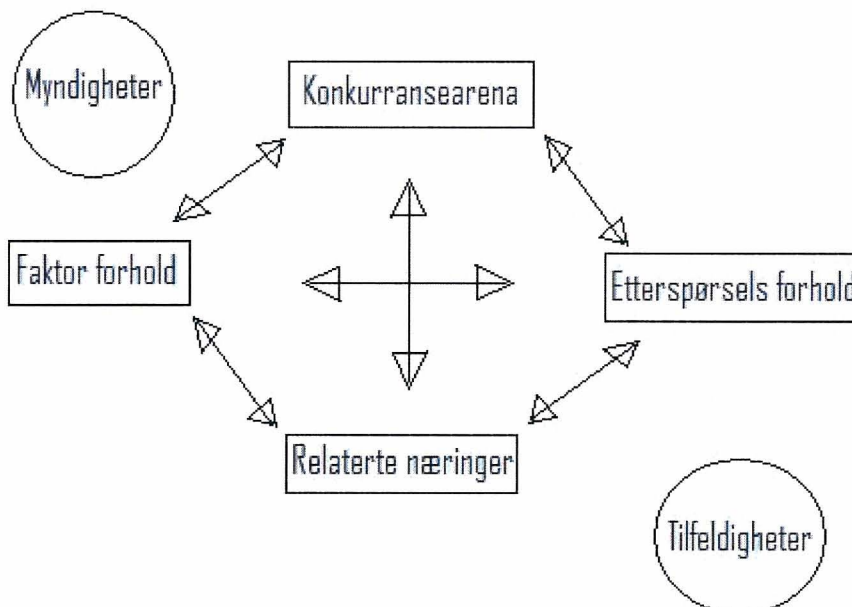
4.2 Michael Porter: Klyngene og innovasjonens betydning i industrien og økonomien

Definisjon av en klynge: klynger er en geografisk konsentrasjon av "kryssende" foretak og institusjoner på et spesielt felt. (Porter 1998, 78)

"Enduring competitive advantages in a local economy lies increasingly in local things – knowledge, relationships and motivation that distance rivals cannot match" (porter 1998)

En stor fordel med å tilhøre en klynge er at man gjør innovasjoner lettere "synlige", men en annen stor fordel ved å tilhøre en klynge, er i ifølge Porter at man kan tilpasse seg markedet mye raskere enn om man er en enkeltstående bedrift, altså man er mer fleksibel.

They also provide the capacity and the flexibility to act rapidly. A company within a cluster often can source what it needs to implement innovations more quickly. Local suppliers and partners can and do get closely involved in the innovation process, thus ensuring a better match with customers requirements. (Porter 1998, 83)

Bilde: Porters diamant

I følge Porter og hans diamant så vil innovasjonen være mest frembringende når faktor forholdene, etterspørselsforholdene, relaterte og tilstøtende næringer og konkurranse

forholdet mellom ulike bedrifter i samme bransje er "balansert". Da vil klyngens effekter være slik: Økt produktivitet, innovasjonstakt og etablering av ny virksomhet.

Faktorforhold: Av innsatsfaktorer er det ikke først og fremst naturressurser, arbeidskraft og investeringskapital, men infrastruktur og kunnskapskapital som er viktig. Dette er faktorforhold som stadig må skapes gjennom utvikling.

Etterspørselsforholdene: Det viktigste her er at bedriftene har kunder som stiller krav, og som dermed stimulerer bedriftene til stadig produktutvikling.

Relaterte næringer: Konkurransedyktige bedrifter er avhengige av gode leverandører og samspill i nettverk med andre, helst lokale bedrifter og kunnskapsmiljø.

Konkurransarenaen: Bransjestruktur, bedriftenes lederkunnskap, strategier og rivalisering mellom bedrifter, bl.a. om teknologi og kompetanse, er viktig. Nærhet til leverandører, produksjonsmiljø, kunder og kompetansemiljø er en fordel. (Bukve og Gammelsæter 2004, 61-62)

I følge Reve og Jakobseb vil det være en del oppgraderingsmekanismer i klynger, som innebærer innovasjonspress, komplementariteter og kunnskapsspredning. For at selskaper skal få denne effekten så må de lokalisere seg i områder som har adekvate klynger, ha et sosialt og lokalt engasjement, fornye – oppgradere klyngen og arbeide kollektivt. Porter vektlegger for det første forhold som kan virke som incentiver, eller sporer, for bedriftene slik at de blir mer nyskapende og effektive. Det er viktig for bedriftene:

- Å ha "krevende kunder", det vil si kunder som setter høye krav til kvalitet, pris, og nye tekniske avanserte løsninger.
- Å være utsatt for krevende konkurranse fra bedrifter i samme bransje
- Ikke å ha altfor gunstige faktorforhold, dvs. for lett tilgang til råstoffer, arbeidskraft og kapital i forhold til konkurrentene

På Sunnmøre med tanke på skipsindustrien og møbelindustrien så har akkurat dette skjedd, der har flere skipsverft og møbelindustri lokalisert seg i et nært geografisk område som sørger for hardere konkurranse. På Sunnmøre var det en sterk kristen kultur (pietisme) der skipsredere og industriarbeidere ofte møttes i kirken, som igjen førte til at de hadde et

sosialt felleskap sammen der de delte kunnskap med hverandre. (bevisst eller underbevisst). På Sunnmøre i forhold til på Nordmøre så var klaseskillet mellom ledelse og arbeider vesentlig mindre. Arbeiderne kunne lettere dele sine erfaringer og kunnskaper med sine sjefer og føle at de ble hørt, som igjen førte til oppgraderinger av produktene og arbeidsmetodene. Men for å skape en sånn klynge så vil det i følge Porter ta ca 10 år eller mer for å utvikle en moden klynge, ser man det i forhold til på Sunnmøre så har den maritime delen og møbelproduksjonen vokst siden på begynnelsen av 1900 tallet.

”Kunnskapsbasene har også gitt opphav til videreutvikling. Sunnmøre er internasjonalt kjent for sin maritime klynge med rederier, skipsverft, utstyrsleverandører og skipsdesign. Denne klyngen er utviklet gjennom flere generasjoner. Et særpreg for utviklingen av miljøet har vært et godt samarbeid mellom bedriftene i klyngen og ikke minst vilje til å satse globalt.”
www.regjeringen.no/nb/dep/nhd/dok/regpubl/stmeld/2008-2009/stmeld-nr-7-2008-2009-/3.html?id=538034

Det som kan bli en felle for den regionale innovasjons ideologi er og "låse seg fast" "Det er viktig at aktørene ikke låser seg inne i sin egen regionale fortrefelighet. Uten impulser utenfra vil innovasjonsprosessene lett stoppe opp, og kunnskapen i systemet vil lett miste sin kommersielle verdi" (Bukve og Gammelsæter 2004, 61) Innovasjon kan planlegges, men innovasjoner oppstår under ikke planlagte forhold også "Det er nye uventende som i noen lykkelige tilfeller framstår som kreativitet og nyskapingsevne. Slike innovasjoner kan ikke planlegges. Men sjansen er størst for at de oppstår der det finnes møteplasser for ukonvensjonelle mennesker, mennesker som stiller spørsmål ved de temaene andre har sluttet å diskutere". (Bukve og Gammelsæter 2004, 71)

Dette systemperspektivet har lange tradisjoner i økonomi og samfunnsforskningen, men de har fått en renessanse i de senere årene med begrepene næringsklynger og innovasjonssystemer. også i Norge har vi fått mange empiriske analyser av slike systemer på nasjonalt og regionalt nivå. Analysene har bidratt til økt innsikt i norske bedrifters koblinger, nettverk og systemrelasjoner, og om innovasjonsprosesser og innovasjonsbarrierer i ulike næringer og næringsmiljøer i landet. Tilnærmingene kan imidlertid ikke forklare den regionale næringsutviklingen som helhet i ulike deler av landet.

Klyngebegrepet brukes om mye ulikt i forskning, utviklingsarbeid og politikk. Ulik bruk av begrepet, og ulike metoder og kriterier for valg av klynger, har skapt en del forvirring også i fagmiljøene. Begrepets opphavsmann, og senere brukere, har bidratt sterkt til uklarhetene. En del av forvirringen er skapt fordi begrepet, som opprinnelig var ment for å karakterisere et funksjonelt dynamisk system, stadig oftere er blitt brukt som en samlebetegnelse for mange ulike begreper om regionaliserte økonomier og agglomerasjoner. Klyngebegrepet slik det brukes i dag må derfor oppfattes som en samlebetegnelse både for funksjonelle og geografiske systemtilnærminger for analyse av innovasjon, verdiskapning og økonomisk vekst". (Arbo og Gammelsæter 2004, 126)

5. Andre argumenter som kan forklare den økonomiske forskjellen mellom Nordmøre og Sunnmøre

5.1 Mentalitet og kultur

Mentalitet dreier seg om et forholdsvis ubevisst kollektivt fenomen i hverdagen og er en befolknings syn på seg selv og omverden. Mentaliteten blir delt av alle på tvers av sosiale forskjeller, og blir skapt i et samspill mellom økonomi, klasseforhold, politikk, geografi, demografiske faktorer og nedarva kulturelle tradisjoner. Mentalitet blir mer og mer erstattet ordet kultur, eller brukes synonymt." (Løseth 2004, 24)

På Nordmøre er det mer slektskap øst og nordover, på Sunnmøre er det mer slektskap sørover. Utrykket: "Eplet faller ikke langt fra stammen" kan ha en innvirkning også på den økonomiske tankegangen. Er foreldrene måteholdene arbeidsomme osv, så er det en stor sannsynlighet for at også barna deres får den mentaliteten. Er det kulturen i lokalsamfunnet rundt dem også slik, vil det forsterke sannsynligheten ytterligere at den økonomiske tankegangen blir videreført av nye generasjoner, sånn som på Sunnmøre. "I følge Mikhail Gorbatsjov så sa han i siste halvpart av 1980 årene, at det er mentaliteten som hindrer forandring da han prøvde å få fart på sovjetisk økonomi". (Løseth 2004, 24) I et utdrag fra John Kenneth Galbraith så motbeviser han at det er en sammenkobling mellom ressurser og

velstand, han sier indirekte at kulturen/mentaliteten i samfunnet (lokalt/regionalt/nasjonalt) som er den viktigste faktoren på hvordan økonomien blir.

Den vanligste forklaring på massefattigdom som daglig kan høres innen alle yrkesgrupper, er at samfunnet, eller ofte landet som sådant, er naturlig fattig. Hvis Japan hadde vært et fattig land, ville dets armod vært forklart akkurat slik. Landet består av en klynge klippeøyer hvor det er smått med jord, få mineraler, ingen olje, men mange mennesker. Bare fordi landet er rikt, snakker ingen om Japans katastrofalt dårlige utgangspunkt. Det samme ville bli sagt om Taiwan hvis befolkningen der hadde vært fattig. USA inntar West Virginia, en stat med et enestående forråd av slike naturressurser som vannkraft, skog og store kulleier, ligger på en plass blant de fem nederste på listen som angir inntekt pr. innbygger. Connecticut derimot, med dårlig jordsmonn, ingen naturrikdommer bortsett fra noen for lengst tømte jerngruver og enkelte lite påaktede skogområder, topper listen. Sammenkoblingen mellom ressurser og velstand er så feilaktig at den er verdiløs" (Løseth 2004, 38)

5.2 Graden av klasseskilte mellom Nordmøre og Sunnmøre

Sunnmøre var preget av en relativ egalitær økonomisk og sosial struktur (Løseth 2004, 28). som tar sikte på likhet, som bygger på prinsippet om alles likeverd. (www.snl.no søk: egalitær)

"Den økonomiske og sosiale strukturen på Nordmøre delvis Romsdal lignet mer på indre sogn, og var klarere klassesdelte". (Løseth 2004, 28) På Sunnmøre i motsetning på Nordmøre særlig på begynnelsen av 1900 tallet og utover til ca 1970, så var den franske modellen mer utbredt sør i fylket, der sjefen var ute og arbeidet sammen med resten av arbeidstokken. De ansatte så på sjefen som en likemann, og sjefen brukte ikke sine penger på ny bil og stort hus, men heller reinvesterte den inntjente kapitalen i bedriften. Som er etter "oppskriften" på en typisk Sunnmøring sammen med den pietistiske holdningen som stod sterkt på Sunnmøre.

Nord i fylket var det et større klasseskilte pga det var større sosialt skille mellom Ledelse og arbeider. I stedet for å hjelpe til i produksjonen i helgene, så dro sjefene til hyttene sine

sammen med sine likemenn, som igjen forsterket avstanden mellom leder og arbeider. Mens på Sunnmøre så kom sjefene ofte ned i produksjonen og hjalp til sammen med de ansatte.

Også forskjellen på by og land så ut til å være sterkere nord i fylket siden det vertikale sentrum periferi relasjonene i forhold mellom by og omland ser ut til å ha vært svakere på Sunnmøre enn lenger nord i fylket og ellers i landet. Nord sør kontrasten kommer også klart frem når det gjelder bysamfunnene i Møre og Romsdal. Kristiansund hadde lenge vært innrettet mot klippfisktilvirkning og klippfiskeeksport, og det var et handelspatrisiat med britisk og europeisk bakgrunn som dominerte der. Kristiansund var preget av overklassetradisjoner og var en by med et større klasseskille og ei større kulturell kløft enn Ålesund, som var en ung by (bystatus i 1848) og med et borgerskap som vesentlig var rekruttert fra bygdesamfunnene på Sunnmøre. (Løseth 2004, 25-29)

De regionale skillene i den sosioøkonomiske strukturen på Nord-Vestlandet avspeilet seg også langt på vei ved de politiske valgene gjennom store deler av 1900 tallet. Hva folk stemmer på, forteller oss noe om hvordan de oppfatter samfunnet de lever i. Å støtte opp om foreksempel Arbeiderpartiet var en måte å utrykke opposisjon, protest og et krav om endring som var vanlig i deler av Romsdal og på Nordmøre. (Løseth 2004, 29) "Arbeiderpartiet kunne ved enkelte valg i mellomkrigsårene oppnå om lag halvparten av stemmene langs Nordmørskysten." (Løseth 2004, 29)

I mellomkrigsårene stod Venstre sterkest på Sunnmøre, der de økonomiske kårerne var jamnes. Her var stor plass for et parti som mente det var et forsonende alternativ mellom fløyene. Også etter at mange sunnmørsbygder fikk et stort innslag av industri i mellomkrigsårene, fikk ikke de sosialistiske partiene den oppslutning som valgforskere forventer i industrisamfunn, med en polarisering mellom arbeid og kapital. (Løseth 2004, 30)

Et relativt jevnbyrdig samspill mellom Ålesund og omlandet, samarbeid mellom bedrifter og liten motsetning mellom arbeid og kapital kom til å prege Sunnmøre. Selv om avstanden etter siste krig mange steder ble noe større mellom arbeidere og

ledelse, var der likevel mer likeverd mellom gulv og 3.etg enn mange, kanskje de fleste steder i landet. Den relativt egalitære sosiale strukturen og den normgivende rollen den religiøse puritanismen fikk, ble innebygd i kulturen. Religiøs puritanisme fremmet også en reinvesteringsideologi. Overskuddet skulle pløyes tilbake til bedriften (Løseth 2004, 47)

På Nordmøre var det også ei mer markert todeling i livssyn enn i sør. Folk drog ikke så lett i hop som på Sunnmøre. Forholdene på Nordmøre og i Indre Sogn lignet mer på skogbygdene østafjells, der kontroll og eiendomsrett over naturressursene kan ha hemmet innovasjonsaktiviteten. Strukturen var preget av sterke sosiale konflikter, som skapte klare klassemotsetninger som hindret økonomisk nyskaping. Ressursene var konsentrert hos store gardbrukere og først og fremst skogeiere. Personer fra lavere sosiale lag hadde små muligheter til å mobilisere ressurser for ny næringsvirksomhet. Samtidig kan motivene for å industrialisere ha vært små hos skogeiere og store gardbrukere. De kunne opprettholde den sosiale og økonomiske posisjonen og statusen sin uten å bevege seg inn i nye næringsområder (Løseth 2004, 41)

Om vi tenker på historien som bestefaren min fortalte meg om hvordan nord og sør Gossingene behandlet hverandre, så kan dette være en indikasjon på at de på Gossen var mer kulturelt knyttet opp til Romsdal og Nordmøre. Tenker man på fiskeværene som var vanlige på 1800 tallet (Løseth 2004, 36) der grensen gikk på Bjørnsund som er ei øy ca 10 minutter med båt nord vest for Gossen, så kan det være naturlig å tro at de på Gossen hadde den samme kulturen som Nordmøre og deler av Romsdal. Nå for tiden har Gossen to stødige skipsverft, som konkurrerer i internasjonal skala. Som kan indikere på at kulturen er på vei for å forandre seg til å bli litt mer "lik" sunnmøringene.

5.3 Skipsverft, fiskeflåten og krevende kunder

Fra Sunnmøre og sørover var det vanlig med sameie av større fiskebåter, og fisket virket også som en økonomisk utjavnende faktor mellom gårdbruker og husmann.

Ved moderniseringen av fisket bygde fiskere på den gamle eierstrukturen med partseie. I mange bygder gikk flere og flere fiskebønder sammen om å kjøpe større båter fra rundt hundreårsskiftet. Og det var vanlig at de som investerte i fiskebåt hadde jord som de kunne sette i pant mot banklån. Også handelsmenn kunne ta part i båtene, særlig ser det ut til å ha vært vanlig på Sørøyane på Sunnmøre. (Løseth 2004, 36)

Når flere gikk sammen for å investere i fiskebåt så kunne man også kjøpe en båt som var både større og nyere enn man ellers kunne gjort om man ikke gikk sammen. I stedet for de små båtene som hadde store begrensninger både på størrelse og teknologi, så kunne de som var sammen investere i havgående fiskebåter som da hadde potensialet for en større økonomisk omsetning. I tillegg til denne fordelten så kunne de på Sunnmøre velge selv hvilken kjøpmann man ville selge fisken til. "Mens på Nordmøre og delvis i Romsdal (grensen gikk på bjørnsund) eksisterte væreiersystemet, her hadde fiskerne salgspflicht til en væreier dette var vanlig på 1800 tallet." (Løseth 2004, 28) Ulempen med den begrensingen som nordmøringene og en del av romsdalingene stod ovenfor, var at væreierne gav dårligere pris på fisken enn kjøpmennene på Sunnmøre, noe som i følge Løseth (2004,36) gjorde avhengighetsforholdet sterkt til væreierne for fiskerne nord i fylket, siden mange av fiskerne nordpå tok opp lån av væreierne for å investere i fiskebåt. På Sunnmøre derimot solgte sjømennene fisken sin til den høystbydende kjøpmann.

I Møre og Romsdal, særlig på Sunnmøre eksisterte det mange skipsverft og verksteder. På 1940 og 1950 tallet, begynte verkstedene å lage båter i stedet for kun reparasjon (etter hvert stål båter). De som investerte i havgående fiskebåter var krevende kunder med mye kunnskap, og de lokale verftene gjorde sitt beste for å imøtekomme dem. Det var derfor en stor fordel å ha skipsindustrien nær kundene sine, med tanke på at kunden lettere kan kontrollere hva som skjer med båten på verftet. Når man er så geografisk nærme hverandre, så er det logisk at det er lettere for både verft og kunde å oppnå større tillit til hverandre, enn om verftet var Oslo og kunden befant seg i Møre og Romsdal.

Dette førte til at den maritime næringen trengte en del arbeidskraft i Møre og Romsdal. I 1997 var det ansatt 3939 arbeidstakere i den maritime næringen (skipsverft, underleverandører og rederier) på Sunnmøre, mens på Nordmøre var det bare 1753 arbeidstakere som befant seg i den næringen. (Hervik 1998, 23) Ser man på Ulstein, Hareid, Herøy, sande og vanylven verftene i 1997 så hadde de en samlet omsetning på 2489 mill kroner med sine 1388 årsverk. Mens på Nordmøre og deler av Romsdal så hadde de i 1997 en omsetning på 925 mill kroner med sine 637 årsverk. (Hervik 1998, 47)

"Fra 1960 tallet og utover gjennomgikk fiskeflåten en betydelig fornyelse om ikke en revolusjon" (Berge 2006, 321) Dette er fordi fiskerne var veldig krevende kunder og forlangte alt av den nyeste teknologi. For å få dette til krevdes det et nært samarbeid mellom verft og fisker siden "skipsrederne hadde førstehåndskunnskap til praktisk fiske og til hva som krevdes av båter og utstyr". (Berge 2006, 322) Med så mye konkurranse ble det også utviklet ny teknologi, som f. eks: sidepropell, triplex, software som sporet fisken, autoline, osv som ytterligere stilte særlig de på Sunnmøre i bedre posisjon med tanke på økonomisk vekst. En av hovedgrunnene for at sunnmøringene fikk dette til, var nok "Den nære tilkoblingen mellom skipsbygging og lokalt havfiske" (Berge 2006, 322) Dette var også i følge Berge (2006) at de maritime næringene i Møre og Romsdal kom styrket ut av skipsbyggingskrisen på 1970 tallet.

Uttalelse fra 1990 av den kjente skipsdesigneren Nils Fiskerstrand om havfiskeflåten, Ålesund og dens leverandører slik:

Når det gjelder større fiskefartøy, har vi kanskje en av verdens mest avanserte flåter. Jeg tenker spesielt på fabrikktrålerflåten og på det vi kanskje kan kalle fabrikkfartøyene i sildefisket. Jeg tviler på om det finnes mer kompliserte fartøy enn slike fabrikkskip, når vi ser bort fra militære spesialfartøy. På dette området har vi en særdeles høy standard både når det gjelder de tekniske konsulentfirma og verksteder, og vi har en utstyrsindustri med avansert teknikk og med produkter som kan konkurrere med hvem som helst. (Berge 2006, 322)

5.4 Religiøsitet, selvkontroll og ikke å nyte alkohol

Møre og Romsdal var det sterkeste alkoholforbudsfylket i landet ved forbudsavstemningene i 1921 og 1926. Men de regionale kontrastene var forholdsvis klare innen i fylket. Folk i sør var mer for forbud enn folk i nord, og bygdefolk mer enn byfolk. Flere var også engasjert i alkoholforbudssaken i sørfylket enn lengre nord." (Løseth 2004, 30)

Jeg har hørt en historie av en arbeidskollega som er i slutten av 40 årene, der han fortalte meg at når han var 16 år og jobbet på en hermetikkfabrikk så kom varene de bestilte og eksporterte, ofte sjøveien. I noen tilfeller opplevde de at mannskapet i båtene var beruset av alkohol i arbeidstiden. Det var en gang da han og en annen ung arbeidskollega skulle hjelpe til å losse av et fartøy, da så de at kranføreren satt og drakk i førerhytten mens han losset av varene fra fartøyet. Det hele endte med at kranoperatøren med sin stigende rus, etter hvert i økende grad begynte å kaste kassene han løftet med kranen inn i skutensiden og skadet varene, pga alkoholen. HMSen var fraværende, og hver gang de satt fast krankroken på kranfestet på kassene så måtte de løpe bort fra kassen for å unngå at den ble kastet mot dem. Hjelm, skikkelig arbeidstøy og vernesko "fantas ikke" på den tiden. Etterfølgende av den farlige arbeidssituasjonen? Ingen, på den tiden var det ikke så uvanlig å være beruset på jobb, særlig ikke i industrien. Nå i nyere tid (2008-09) så har ledelsen i et stort lokalt skipsverft oppdaget tomme ølbokser liggende på arbeidsplassen. Etter en del intern etterforskning så har de funnet ut at en del leiearbeidere fra baltiske land har drukket alkohol på arbeid. (Dette har jeg fått bekreftet av økonomisjefen på den arbeidsplassen.) Når Ormen Lange kom til Aukra så måtte butikkansatte på lokale butikker skrive store lapper ved utgangen på butikken at det er forbudt å nyte alkohol på offentlig sted, fordi at mange av arbeidere satt ved utgangen til butikken og drakk øl.

Selv om at den kristne holdningen formidlet at det er en synd å drikke alkohol, så kan det også være flere praktiske grunner som nevnt ovenfor at avholds og lekmannsrøsla var så sterke. Om det fantes flere arbeidsplasser som f. eks hermetikkfabrikken og det lokale skipsverftet før krigen, så er det en stor fordel for alle parter at man er edru når man er på jobb, både med tanke på sikkerhet og det økonomiske utfallet ved skade på utstyr og varer. Dette kan være noen av grunnene for at avholdsbevegelsen var så sterk på 1920 tallet.

Sverre Nesvåg er forskningssjef ved Rogalandforskning. Han har nettopp avsluttet en doktorgradsavhandling om alkoholbruk i tilknytning til arbeidslivet, og har funnet en del oppsiktsvekkende funn i norsk arbeidsliv;

-1/3 av korttidsfravær i arbeidslivet kan være alkoholrelatert

- Av de samfunnsmessige kostnadene ved alkoholbruk, blir arbeidslivet belastet med inntil 70 % (fravær, skader og ulykker, tapt produktivitet). For bedrifters del har alkoholkonsum definitivt en negativ innvirkning på produktivitet, kvalitet, økonomi, miljø og sikkerhet innen en bedrift ([www.vestre-toten.kommune.no/internett/vt.nsf/Attachments/kronikkOA.doc/\\$FILE/kronikkOA.doc](http://www.vestre-toten.kommune.no/internett/vt.nsf/Attachments/kronikkOA.doc/$FILE/kronikkOA.doc))

Etter stor oppslutning om alkoholforbud tidlig på 1900 tallet så begynte avholdsmoten å tape terreng, "fra ca 1970 årene ser det ut som at avholds og lekmannsrøsla gradvis å ha blitt tappet for liv på sunnmørsbygdene" (Løseth 2004, 50) Grunnene til denne holdningsendringen kan være mange, men det kan også være en indikasjon på at drikkekulturen i arbeidstiden har gått ned.

Om vi forflytter oss til pengebruken så var det mange, og særlig de som bodde på Sunnmøre en mer forsiktig pengebruk enn andre steder i landet. Grunnleggeren av Ekornes har en fortelling om hvordan pengene og tiden ble sett på spesielt i sunnmørsregionen:

Pengene sparte jeg. Snart ble det ei krone, snart to, og slikt økte formuen for hver måned som gikk. Jeg begynte å bli en holden mann, nøysomhet er en dyrbar dyd, brukte bestefar å si. Alle former for fråtseri så han som en synd av verste slaget. Nøyaktighet og forsiktighet var stikkord som ble gjentatt dag etter dag. Ingenting skulle gå til spille, ikke engang minutter og timer. Og så minnes jeg predikantene og misjonærene, misjonen grep inn i alle deler av hverdagen i bygdesamfunna her vestpå i de årene. (Løseth 2004, 33)

I stedet for å bruke pengene på "fråtseri" så burde man heller bruke kapitalen på fornuftige ting, som f. eks reinvestere i bedriften sin. Dette er holdninger som sannsynlig vis har en forsterkende effekt på de suksessfulle bedrifter. Denne holdningen gjaldt ikke bare penger, men også på den seksuelle atferd. Det å få barn i tidlig alder kan være med på å hindre en ekstra innsats i arbeidslivet i en lang periode fremover, noe som kan sette en brems på den

senere utviklingen når man tenker på starte sin egen bedrift eller yte det lille "ekstra" på arbeidsplassen som kan medføre høyere stillinger på arbeidsplassen. Har man barn må man også tenke på dem man har hjemme, og man har kanskje ikke energi nok til å yte sitt beste til alle parter.

Historikere og demografer har pekt på at menneskene i Vest-Europa i tidlig nytid ca 1500-1800 i større grad enn ellers i verden har avgrenset seksualiteten sin. Folk giftet seg i relativt høy alder, og dette som gjerne blir kalt det europeiske giftermålsmønster, førte til at folk måtte tukte natur og instinkt gjennom store deler av livet. En relativ streng selvkontroll var vanlig, og det var denne verdensdelen som ekspanderte økonomisk. Den strenge seksuelle atferden kan motsvare disiplin, sparsommelighet og flid og det mer praktiske området. (Løseth 2004, 32)

De regionale variasjonene på Nordvestlandet er altså forholdsvis klare, og der er sammenfall mellom egalitær sosial struktur, få barnefødsler utenfor ekteskap, et pietistisk-purutansk livssyn og relativt høy affektkontroll som gjennomsyrrer den store majoriteten av befolkningen i en region, og senere oppslutning om alkoholforbudet, avstand til arbeiderrørsla og bred akseptering av målrørsla. Med forbehold om i alle fall kyststrøka i Sunnfjord og Nordfjord, er sammenfallet av faktorer klarest på Sunnmøre. (Løseth 2004, 34)

"Alle sunnmøringer kan selvsagt ikke vært slik, og like selvsagt finner vi slike personer andre steder. Men det er graden av forekomst man snakker om. De var mer vanlige på Sunnmøre enn ellers på Nord-Vestlandet". (Løseth 2004, 50)

5.5 Historiens påvirkning

Menneskene skaper sin egen historie, men de skaper den ikke etter sitt eget godtykke, ikke under selvalgte forhold, men under forhold som er umiddelbart gitt og overlevert. Tradisjonen fra alle døde slektsledd hviler som en mare på de levendes hjerne heter det i et skrift fra Karl Marx fra 1852. Det blir ofte hevdet at historiske strukturer og avleiringer setter rammer for senere handling. Visse

etablerte strukturer kan hemme, mens andre kan fremme, foreksempel økonomisk utvikling" (Løseth 2004, 22)

Nordmøre og Sunnmøre har i noen grad ulike historiske forutsetninger som gir utslag på økonomien. Kan de ulike historiske prosessene ført til at selve grunnsteinen av hvordan organisasjoner og bedrifter danner næringskulturer? ser man på Sunnmøre, særlig før så er det i følge Løseth (2004, 80) en utbredt og populær oppfatning at de gjerne starter med egne bedrifter og foretak.

Sørpå i fylket var det positivt mottatt av lokalbefolkningen om å starte en egen bedrift, noe som gjorde det enklere for hver enkelt å tørre det. Når det gjelder holdningen til Bedriften, så var det utbredt at arbeidstakere på Sunnmøre hadde en mer felleskapsfølelse for bedriften enn på Østlandet (som var den store motparten, dette gjaldt også Nordmøre, særlig Kr. Sund) "her bryr man seg om alle og opptrer som et fotballag". (Løseth 2004, 80)

På ledelsesnivået mellom bedriftene så var det i stor grad mangel på nettverk mellom lederne i de ulike bedriftene i Kr. sund, her var det mistenksomhet som rådet og samarbeidet mellom de ulike bedriftene i spesielt Kr. sund var fraværende.

"Her er det for lite av folk som snakker sammen. Det er liten vilje til å jobbe sammen, man er mistenksomme i forhold til hverandre. Gode nettverk preger ikke Kr. Sund og Nordmøre. Det er himmelvid forskjell på Sunnmøre og Kr. Sund" (Bjarnar 2004, 83).

Dette kan også reflektere over til samfunnsansvaret i det lokale og regionale miljøet, dette var/er også Sunnmøringene flinkere på enn på Nordmøre. Det kollektive i den konvergente sunnmørskulturen dreier seg likevel ikke bare om nettverkssamarbeid og stolthet gjennom hele bedriften. Det handler også om at næringslivsledere ser sin bedrift i en større regional sammenheng. Et godt forhold til lokalsamfunnet blir også sett på som viktig for bedriften, f. eks gi penger til lokalsamfunnet" (Løseth 2004)

I Kr. sund derimot var de mer gjerrige når det gjelder sponing til lokalsamfunnet. I følge Gammelsæter (2004) så vil "nærheten gjøre at folk deler språk, normer og bekjentskaper. Dermed oppstår det tillit mellom ulike økonomiske aktører (bedrifter, kunnskaps og undervisningsinstitusjoner, offentlige institusjoner etc.). Når det er tillit mellom aktørene, blir læringen og samhandlingen mer effektiv". (Bukve og Gammelsæter 2004, 60-61)

En av de historiske årsakene for den økonomiske ekspansjonen på sunnmørsbygdene var altså at de ligger i lavtlønnsområder.

Men også den relativt egalitære samfunnsstrukturen ble langt på vei overført til den nye industrien. I begynnelsen var mange av arbeiderne på Sunnmøre halvproletære (i følge www.snj.no så er en proletar betegnelse på et medlem av en eiendomsløs og fattig samfunnsgruppe) fordi de hadde eiendomsinteresser i produksjonen. Det var vanlig å eie aksjer, og selv om de ikke eide aksjer kom ikke motsetningen mellom arbeid og kapital så tydelig frem. Arbeiderne hadde gjerne samme sosiale opphavet som gründeren, likhetstankegangen stod sterkt, og det var samarbeidet som langt på vei kom til å prege båtbyggeriene og de mekaniske verkstedene og møbelindustrien." (Løseth 2004, 40)

"Denne Bys økonomiske fundament er for ensidig. Det er klippfisk først og klippfisk sist, het det om Kristiansund i Møre Tidende i 1902. Det samme kunne ha blitt skrevet 40-50 år senere, og det forteller mer om svakhet enn om styrke" (Løseth 2004, 37) Dette kan også bli kalt for tradisjonfaktoren, i stedet for å prøve nye ideer så fortsetter man med det samme som man har drevet med i lang tid, nye gode ideer blir ikke prøvd. Dette kan også bli kalt for suksessfellen. motsetningsforholdet er Fiaskofellen, der man hele tiden prøver nye veier for å få suksess. Kr. sund er mer tradisjonsrike enn Sunnmøringene på det økonomiske perspektiv. Her har de blitt utsatt for suksessfellen, siden det en god stund lønte seg å satse hovedsakelig på sild og klippfisk her burde Kr. Sund tilpasse seg etter markedet og teknologien. "Det ble satset på sild og andre fiskeslag, men ikke i den grad som Ålesund." "På Nordmøre dominerte det en hemmende tradisjon" (Løseth 2004, 37)

Ser man for seg England og Tyskland så kan man se likheter mellom de to regionene, der Nordmøre er England og Sunnmøre er Tyskland. "Den første industrielle revolusjon startet i ca 1740 Da gikk tekstilindustrien over fra hjemmearbeid i landsbyen til store fabrikker med dampdrift, og da ble det utviklet en jernindustri basert på steinkull." (www.snj.no søk: den industrielle revolusjon)

Gjennom mesteparten av 1800-tallet var Storbritannia ubetinget det ledende industriland. Belgia var det land som først fulgte det britiske eksempel, fra 1820-årene. I Frankrike begynte omleggingen noe senere, og gikk langsommere for seg.

Tyskland var sterkt hemmet av oppdelingen i småstater, men i det vestlige Tyskland begynte overgangen omkring 1850, og ved slutten av århundret hadde tysk industri på mange felter gått forbi den britiske. (www.snl.no søk: den industrielle revolusjon)

Da den andre industrielle revolusjonen kom i ca 1880 (www.wikipedia.no søk industrielle revolusjon) hadde Tyskland gått forbi Storbritannia som "industrimakt". Engelsk industri taklet ikke den andre industrielle revolusjonen pga ny teknologi og organisasjonsstrukturer som Tyskland mestret bedre. Drar vi en parallell med Nordmøre og Sunnmøre så kan vi se at utover 1900 tallet så tok Sunnmøre mer og mer over aktiviteter som nordmøringene tidligere var aktive på, som F. eks sildefiske og klippfisk tørking (Løseth 2004, 37)

Beveger vi oss til nåtiden så ser det ut som at den til dels ulike kulturen mellom Sunnmøre og Nordmøre er på vei til å bli likere enn det den har vært før, i følge (Bjarnar 2004, 86) så har det sosiale classeskillet i de regiondivergente områdene på nordvestlandet i dag dempet. Mens den puritanske kristendomsforståelsen i de regionkonvergente områdene på Sunnmøre mindre innflytelse nå enn før. (Bjarnar 2004, 86) på Sunnmøre så preger bedehusfolkene nå mindre enn det de gjorde på 1960 tallet, som er bare en generasjon siden. Etter ca 1970 så har de regionale kontrastene blitt svakere, da den sosiale og kulturelle standardiseringen satte inn for alvor. (Bjarnar 2004, 86) Dette ser man på Nordmøre og i Romsdal, der det er i ferd med å utvikle nye nettverksstrukturer. Men fortsatt så henger den sterke lagdelingen igjen i Kr. sund, og det er fremdeles mye mer av dette enn på Sunnmøre. (Bjarnar 2004,86)

6. Konklusjon

Den stereotypien som handler om sunnmøringen hviler nok på et reelt historisk grunnlag, ellers ville den neppe ha oppstått, og heller ikke ha vært så seiglivet. Men de regionale kontrastene mellom regionene og landsdelene i Norge ble svakere fra 1970 årene. En sosial og kulturell standardisering satte inn for alvor. De regionale kontrastene i valgferd ble mer og mer borte, og motekulturene mistet mer og mer kraft. Avholds og lekmanstrøsla ser også ut til gradvis å ha blitt tappet for liv på sunnmørsbygdene. Nordmenn ble mer og mer like hverandre. Den sunnmørske industriånden nådde kanskje et høydepunkt en gang i 1960 eller 70 årene, men skiller sunnmøringen seg vesentlig fra andre i dag? Stereotypien sunnmøring som får penger ut av gråstein lever i alle fall i beste velgående, og de ser ut til at alle sunnmøring er fornøyde med stereotypen sin. Den har i alle fall virket samlende på folk i regionen og har fremmet en sterk regional identitet, og har blitt et regionalt symbol. Alle vitsene om sunnmøringen peker på at han og ho er innovative, og dette har kanskje skapt en forventningsstruktur som fører til at sunnmøringen også klarer seg godt i nedgangstider. (Løseth 2004, 50)

Innovasjoner har vært en stor betydning for Sunnmøres økonomiske fordel "Innovasjon er den sentrale aktiviteten i den økonomiske utviklingen. Innovasjoner skapes av kunnskap og læring, som igjen er formet av tidligere næringsliv og de verdier og normer som over tid blir forankret i regioner og lokalsamfunn" (Bukve og Gammelsæter 2004, 60) Mange av de historiske faktorene har vært med å forme Sunnmøre og Nordmøre på forskjellige måter opp gjennom tidene. Jeg vil tørre å påstå at "informasjonssamfunnet" har vært med på og bryte ned grensene i fylket. Med teknologi som Internett har gjort det mye lettere å se over fjord og fjell om hvordan de "andre" har det. Noe som igjen påvirker over tid hvordan vi oppfatter andre kulturer.

7. Kildereferanse

Arbo og Gammelsæter (red) 2004, "Innovasjonspolitikken scenografi. Nye perspektiver på næringsutvikling" Tapir Akademiske Forlag

Berge, Dag Magne (2006), "Ringvirkninger og nyskapning", i Bjarnar, Ove, Dag Magne Berge og Oddbjørn Melle. Havfiskeflåten i Møre og Romsdal og Trøndelag. Bind 2. Fra fri fisker til regulert sepiasalist 1960 - 2005 Havfiskeflåten og maritim industri. Tapir Akademiske Forlag.

Hallgeir Gammelsæter, Oddbjørn Bukve og Arnljot Løseth (red) 2004, "Nord vestlandet – liv laga?" Sunnmørsposten forlag

Fagerberg, Jan 2003. Schumpeter and the revival of evolutionary economics: an appraisal of the literature. Journal of evolutionary economics

Arild Hervik, Erik Nettet og Øivind Opdal (1998), "Utviklingen i maritime næringer i Møre og Romsdal" Høgskolen i Molde

Møre og Romsdal fylke, Regionalt utviklingsprogram 2005-2005 Møre og Romsdal

www.snl.no er den digitale versjonen av Store Norske Leksikon, som er et allment kvalitetssikret oppslagsverk som utgis av Kunnskapsforlaget.

www.wikipedia.no er en internasjonal internettbasert encyklopedi.

Command prompt. MS-dos program som baserer seg på tekst kommandoer. for å teste forsinkelsen på "ekkoet" fra en annen nettside skriver man f. eks "ping usa.com" deretter vil man få vite tiden det tar fra å få svar på et "pong" (som da blir ekkoet) man har sent i millisekunder. Dette kan f. eks sammenlignes med en radar. (husk og del resultatet på 2, for kun å få vite tiden det tar for at "pingen" kommer fram til nettsiden)